
O FAŁSZERSTWIE GROSZY ZYGMUNTA STAREGO (W LATACH 1506-1548) GDAŃSKIEJ MENNICY

Andrei Boiko-Gagarin

Kijów, Ukraina, boiko_gagarin@mail.ru

Od wieków produkcja podrabianych monet była opłacalnym zajęciem. Historia falsyfikatów rozpoczyna się od momentu pojawienia się pierwszej monety. Ten typ przestępczości gospodarczej bazował na handlu fałszywymi monetami, które nie są prawnym środkiem płatniczym i nie mają istotnego wartości. Ogromne ryzyko poniesienia surowej kary nie było w stanie powstrzymać fałszerstwa.

Za czasów rządów Zygmunta I Starego (1506-1548), w Królestwie Polskim bito monety o różnych nominałach: denary, trojaki, grosze i półgrosze. Początkowo bito trzy i sześciogroszówki, a także talary i złote dukaty (będące w dzisiejszych czasach rarytasem numizmatycznym). Najbardziej rozpowszechnione w monarchii były półgrosze i grosze, które bito w Krakowie i Gdańsku. Jak wiadomo, te najbardziej rozpowszechnione monety na rynku walutowym stanowiły modele do podróbek wykonywanych przez prywatnych fałszerzy. Wiadomo o istnieniu prywatnych fałszerzy półgroszówek i groszówek z czasów Zygmunta I Starego. Znaleźiska podrobionych monet pochodzące z krakowskiej Mennicy, występują najczęściej na terytorium Ukrainy.

W tym artykule wspominamy o prywatnych fałszerzach monet, podrabiających groszówki z wizerunkiem Zygmunta Starego gdańskiej Mennicy (Ryc. 1-3). Znaczna liczba podrabianych groszy wynikała z dużej wartości tej monety w stosunku do denara i półgroszówki. Również istotną rolę w czasach Zygmunta Starego odegrał spadek wartości praskiego grosza na korzyść polskiego, litewskiego i pruskiego grosza.

Odkryliśmy trzy przykłady bitych modeli podrobionych monet groszowych, dwa z nich zachowały nawet oryginalną datę – 1539 (Ryc. 1) i 1558 (Ryc. 2). Należy jednak zaznaczyć, iż przykład falsyfikatu Ryc. 2 oznaczony jest fikcyjną datą, gdyż oryginalny grosz z wskazanego roku nie był bity w gdańskiej Mennicy. Oznacza to, że sfałszowane groszówki pochodzą z oryginalnych modeli bitych w roku 1545 lub 1548.

Wszystkie falsyfikaty wytwarzane były z mało kosztownego metalu, a następnie powlekane cienką warstwą srebra. Kopiowanie oryginalnych monet odbywało się przy użyciu uprzednio podrobionej matrycy (prasy) do bicia monet. Jednak na jednym z przykładów fałszywej groszówki Ryc. 2, można zauważyć kilka liter wykonanych tak samo co oznacza, że użyto stempla (matrycy) jak przy wybijaniu monet w Mennicy.

Na awersie wspomnianego wcześniej falsyfikatu widzimy portret Zygmunta Starego oraz legendę z nim związaną, natomiast rewers ilustruje herb Gdańska. Jednak wszystkie trzy przykłady podrobionych monet posiadają błędy w obrazowaniu legendy, a wszystkie małe znaki jak litery, element dekoracyjny i sygnatury są wykonane bardzo naśladowczo i schematycznie. Zastanawiające jest zatem dlaczego monety z tak skomplikowaną ikonografią były używane jako model do produkcji fałszywych monet. Z kolei występowanie podrobionych groszówek krakowskiej mennicy jest bardziej powszechne w znaleziskach archeologicznych. Dlatego też falsyfikaty groszówek gdańskiej Mennicy są tak rzadko spotykane na terenie wschodniej Europy i wobec tego powinniśmy zwrócić na to szczególną uwagę w przyszłości.

Objaśnienia do falsyfikatów groszowych z czasów Zygmunta Starego (1506-1548)

Ryc. 1. Fałszywa moneta groszowa Mennicy gdańskiej z 1539 roku.

Średnica: 23/24 mm, Waga: 2,14 g.

Av: SIGIS·I·REX POLO DOTO PRVS

Rv: GROSSVS CIVI GEDANEN·1539*

Miejsce odkrycia: Ukraina, Volin region, Volodimir-Volinski district, s. Berezovichi.

Prywatna kolekcja pochodząca ze zbiorów Aleksandra Litvinchuka, Ukraina.

Ryc. 2. Fałszywa moneta groszowa Mennicy gdańskiej z datą "1558"

Av: S:VO8VoOVB8oREX RV*OGO8O·PRVS*

Rv: OVEOPPVEG:SOV [...] VG·oN VEN 1558+

Miejsce odkrycia: Volin region

Prywatna kolekcja pochodząca ze zbiorów Aleksandra Litvinchuka, Ukraina.

Ryc. 3. Fałszywa moneta groszowa Mennicy gdańskiej

Av: SIGEIVSEISDOGOIAIRVSIS* *

Rv: SIAE*BIAOI*BEIA*IAIO:*55AS

Prywatna kolekcja pochodząca ze zbiorów Valentina Sandu, Rumunia.

